

הורות- האם היא מקצוע מוכר?

טובה בן-ארי

אהבה/ עמוס עוז

אי אפשר "לחנך לאהבה"

לא לאהבת הארץ, ולא לאהבת הנוף

באהבה אפשר להדביק את הזולת.

אהבה אפשר לעורר לפעמים

אבל לא ביד רמה- ולא בזרוע נטויה.

באחד האמשים שיחקתי עם ילדי ב"ארץ עיר" הגענו לאות ה', ושם בנקודת זמן זו החלו הויכוחים בבית האם הורות-היא מקצוע? כמובן שכל הסיפור התחיל כאשר בתי החליטה לכתוב בטור מקצוע את המילה הורות. בתי הייתה אז ילדה די תמימה וסיפרה לי שהיא גילתה שלא כל ההורים הם אותו הדבר, שאלתי מה השוני בינינו לבין הורים אחרים. והיא השיבה להפתעתי הגמורה: הורים הם בני אדם שונים שיש להם אופי שונה, וכך כל אחד מההורים נותן לילדים שלו משהו אחר החשוב לו. חקרתי אותה עוד, והיא הוסיפה הורים צריכים לדעת לא רק לחנך את הילדים וללמד אותם מה מותר ומה אסור, אלא ללמדם לחשוב למה אסור לעשות דברים מסוימים-כדי שהילדים יקישו גם על מקרים אחרים. הורים צריכים גם לשחק איתם, להתחשב בהם, להתייעץ איתם ולא להחליט בשבילם אלא להחליט יחד איתם, כי אנחנו הילדים יודעים מה נעים לנו יותר.

כך השיבה בתי...הורים כאלה הם מקצועיים....

כאשר ילד נולד לעולם, הוא נולד חסר ישע, אנו ההורים צריכים לאהוב ולדאוג לו, לחבק אותו, לתמוך בו, ללמד אותו, לתת לו הזדמנות להתנסות במיומנויות חברתיות, לתת לו את היחס החם, האהבה והתמיכה שבלעדיהם לא יוכל להתפתח.

זה נראה ברור מאליו-לנו.... אותם ילדים גדלים ונשלחים לבתי הספר שלנו...ואנו מצפים שגם הם יקבלו

אהבה וחיזוקים, הכוונה ותמיכה, חום אנושי, ועזרה הרגשה של בית, בית-חינוך.

ומכאן בא הצורך להסביר לילדים מה הזכויות שלהם, ומהם הזכויות של האחר (ההורים, המורים, האחים)

כדי שהם ידעו מה מצופה מהם- מה מוטל עליהם ולא יופתעו, כך שכל המטלות יהיו פרושים בפניהם, שיהיו

שותפים בבחירת נושאים מתוך ת"ל, שיהיו שותפים לקביעת נוהגי ביתם כמו בביה"ס, שידעו שמותר להם

לחשוב אחרת, לשחק, לבחור את חבריהם, לא להסכים עם כל מה שנאמר להם, והכל...כדי לעזור להם

לחשוב, לדבר, לבקר ולהסביר את עמדתם בכל עניין שירצו.

כי אנושיות הנשענת על מימוש זכויות מבטיחה קיומם של זכויות לכל השותפים בבית, בביה"ס, בכל מקום.

הקמנו תא משפחתי... והופ.. אנחנו כבר הורים. האם נבחר להכיר בילדיהם כאנשים צעירים בעלי רגשות ומחשבות? ואם נשכיל לתמוך בילדינו- הם יתמכו באחרים בסביבת חייהם וידעו לתת מעצמם למען הכלל. אם נרבה לכעוס צאצאינו יהיו כעוסים וחסרי פשרות. הורים מחייכים יגדלו ילד מאושר יותר, הורים היודעים לבנות איזון בין התבטאויות הכעס שלהם לשמחה, יגדלו את ילדיהם להיות בריאים יותר בנפשם, כאלה שידעו לתעל כעסים ולשמוח לבד או עם אחרים.

בית? בית חם - כל אותם אסוציאציות המקיפות אותנו כשאנו שומעים את הביטוי בית חם, כל אחד מאיתנו ותרבות הבית שלו, מנהגי החג שלו, יש לנו טיפוס אמהות שונות- שאוהבות, תומכות, מכוונות, מעירות... כל אחת ע"פ הבנתה- את הטוב ביותר לבתה או בנה, לכל בית קודים המייחדים בית זה מאחר, **כל אחד לומד בבית לתת ולקבל**. מסגרת הבית אף שהיא כובלת, היא חמה ותומכת... בית חם ... הורים המציבים מטרות שניתן להשיגם, ובונים עם הילד את השלבים שאותם צריך לעבור, שלב אחר שלב כדי להשיג את מה שהציבו לו, יגדלו ילד סקרן יותר, המציב לעצמו גבולות, אך חותר כל העת להשיג את הטוב ביותר עבורו. הורים שנתנו לילדם אמון- ידע לתת לאחרים אמון. ילד שמרגיש שהוריו שומרים ומגינים עליו, ויש לו תחומי אחריות בביתו, זכויות וחובות ברורים, יגדל לאדם בטוח יותר בעצמו, המתנסה באורחות חיים, **ושומר על זכויות האחרים מסביבו**. הורים שגדלו בסביבת חיים המאפשרת להיות שונה אך שווה יכבדו את זכויותיהם של ילדם.

אחד המניעים החזקים ביותר לדיון במעמד הילדים נובע מהתובנה שאנו אמורים לעבור **מהגנה על ילדים לתהליכי חינוך למניעה בפגיעה בכבודם של אנשים צעירים** אלו כנושאי זכויות אדם, מתוך הבנה שהם בני אדם שווים, אמנם קטנים יותר, אך אנשים צעירים שיש לאהוב אותם, להאזין להם, לתת להם אפשרויות לשיחה ודיון בנושאים המטרידים אותם, להתחשב בדעתם, להסביר להם דברים 'גבוהה העיניים' שלהם, להיות איתם ולא מולם או לצידם, לתת להם הרגשה של בני אדם רצויים ומכובדים. כך גם מספרים לנו בהלכות שבת: הלכות חינוך: "אל תגוע במשיחי - אלו תינוקות של בית רבן. ובנביאי אל תרעו - אלו תלמידי חכמים" (דברי הימים א', ט"ז, כב). נקודת המוצא לחינוך הילד היא בחובה שלא לפגוע בו, ילדים שירגישו את עצמם חשובים ושווים יתייחסו לעצמם ואל סביבם כחשובים. המחשבה שאכן אתה חשוב ושווה בעיני הורייך, מעוררת השפעת עצמנו על עצמנו ועל הסובבים.

אילו מאורחות החיים היינו מעדיפי לאמץ היום כדי שילדינו יהיו מאושרים יותר ומכבדים יותר??
" את פתח לו" נאמר בהגדה של פסח, בנו הורים תלוי אושרו של ילדינו.

החינוך שלנו צריך לאפשר לילדים להגיע לכך ששיקול הדעת שלהם היא בבחירה בין עשייה והתבוננות ויהיה מבוסס על חשיבה אוטונומית ויהיה "שלהם" ולא החלטה שמישהו אחר עושה בשבילם. אנו נפתח בפניהם את כיווני החשיבה, האפשרויות, נפתח בהם זוויות ראייה שונות לאותו אירוע, אך הבחירה המושכלת תהיה בידיהם.

חשוב שהורים ילמדו להעניק חיזוקים חיוביים לילדיהם על כישוריהם ובחירתם, הורים יתייחסו לשאלות ילדיהם וישיבו להם תשובות כנות על שאלותיהם, אורח חיים כזה השומר ומטפח את זכותם של ילדינו להיות מוגנים מכל תופעה של אלימות פיזית או מילולית בבית ומחוצה לו. אחריות ההורים להעניק טיפול

מתמשך רפואי, רגשי וכו', הורים יכבדו את זכותם של הילדים לשעות פנאי – לעיסוקיהם או תחביבם השונים, ראוי לשוחח עם הילדים בנימוס, כדי שאלה "יתאמנו" ויחקו את דרכי השיח של הוריהם, כך שהילדים יוכלו לבקש את אשר הם רוצים (בדרך מכבדת), בידיעה ברורה שזכותו של האחר לסרב וכו'. "והגדת לבנך ביום ההוא" מחוייבים אנו לשוחח עם ילדינו, ההלכה קובעת שעלינו לספר ולהורות לחנך את דור ההמשך, כל אחד בדרכו, תוך כדי התחשבות באישיות, בתכונות, בצרכים ובמניעים, וכל זאת, בכדי להעביר את המסר שבמסורת בצורה מובנית ואופטימלית לכל. זו התקשורת הטובה ביותר בינינו לבין ילדינו - דור ההמשך, כאשר המסרים מובנים בדרך בה רצינו שיובנו ויועברו אליהם. "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה..." ארבע טיפוסים ילדים, לכל אחד יש תכונות ומאפיינים משלו כדי לבנות תקשורת יעילה שתהיה בה פעילות גומלין בין הורים לילדיהם, מן הראוי יהיה שההורים יבחרו ויתאימו את דבריהם לגיל ההתפתחות של ילדיהם ולאישיותם, קרי, שיתחשבו בהם, יגלו סובלנות כלפיהם, יקבלו אותם, יסבירו וידע לעזור להם להשתלב בחברה כל אחד לפי אישיותו, כך הם יביאו אותם

לידי הבנה של אירועים בחייהם וידעו לבנות יחסי אנוש המבוססים על יחסי גומלין של שווים. הציווי הוא "והגדת לבנך" - לכולם, והכוונה לכל אחד מאתנו! זו פניה אישית לכל ההורים והמורים. כותבי ההגדה שהסתמכו על התורה [ספר שמות יב - יג] חילקו את אוכלוסיית הילדים שלנו לארבע קבוצות מייצגות, ואנו צריכים להסביר להם {לעצב את המסר – כנאמר "המסר במסורת"} בדרכים שונות ומותאמות להם, זו דרכה של תורת חיים המתאימה לכל דור ודור ומורה להורים: "חנוך הנער ע"פ דרכו" ... **ולא** ע"פ דרכך.. מרחיב האדמו"ר מפאסצ'נה (בספרו "חובות תלמידים") באומרו: חינוך ילדים אינו צריך להתמקד במשמעת ובחובת הציות על בסיס מצוות כיבוד הורים אלא עיקרו הוא הטלת האחריות החינוכית על הילד. הילדים הם המחנכים של עצמם, ההורים משמשים להם יועצים נאמנים כדי ליעצן, לכוון או להורות להם את הדרך הנכונה.

ילדים ראויים לאותם זכויות וכבוד אנושי כמו כל אדם אחר בחברה. לא עוד גברים שולטים בנשים ובילדים, אלא הקשר המשמעותי בין ההורים לבין עצמם וביניהם לבין ילדיהם מושתת על אהבה, הבנות והסכמות. היום עיקרון שוויון הזכויות לכל באי הבית צריך להיות חלק מאורח החיים שלנו יחד עם החובות שעל כל אחד מהדרים בבית למלא, כל בית ותרבותו, יש מי שבונה יחד עם ילדיו את ההסכמות המשותפות והחובות של כל אחד מבני הבית, ויש מי מההורים המעדיף להחליט עבור ילדיו. ככל שחינוך הילדים יהיה משתף יותר, מיעץ ולא בדרך של כפייה, יבין הילד ואח"כ המתבגר את תהליכי החיברות הנעימים לו, השוללים כפייה ומובילים להסכמה בין אנשים, כך תמומש זכותם של ילדים לחיות במשפחה ולהרגיש שייכים אליה, נכון יהיה לשוחח עם הילדים בבית ולהגיע איתם להבנות משותפות בכל הקשור לסדרי הבית, זכותם של ילדים לשוחח עם הוריהם, לא להסכים עם דעותיהם, אך חובתם לפנות אליהם בנימוס ובכבוד, כאן חבוייה הזכות ל"הורים קשובים", אחריות ההורים להקשבה והתייחסות רלוונטית

לדברי צאצאיהם " כשאני מספר לך משהו, ואתה כל הזמן רק "יופי, יופי" משיב, אני יודע שאתה בכלל לא מקשיב...". ("הילד הזה הוא אני"/ יהודה אטלס).

משך חודשיים לא סיפרה שירה לאמה שחברותיה התעללו בה וקראו לה" מסריחה,מכוערת..."כל בוקר עם הגיעה לכיתה . כל בוקר הגיעה מהוססת לשער ביה"ס ושם שיחקו בה חברותיה ככדור, דחפו לכאן ולשם,בליווי הקנטות ליוו אותה לכיתה. חודשיים ישבה ילדה בת תשע דוממה בכיתה.חששה להצביע,חששה לדבר .בסתר ליבה קיוותה שאכן עוד כמה ימים והעניין יפסק. לאחר כחודשיים החלו להופיע כאבי בטן כל בוקר, מיחושים בראשה ובחלקי הגוף האחרים. הוריה הבינו אז שלילדה מצוקה כל שהי בביה"ס והיא ממענת לספר עליהם. פעם אפילו ציינה שלא התכוונה למבחן . רק לאחר שההורים פנו לביה"ס,ונעשה בירור בכיתה,הבינו ההורים את העול שנגרם לבתם, את חוסר האונים וההשפלה שחוותה.

באמנת האו"ם למען הילד משנת 1989 נאמר : "מדינות חברות יבטיחו לילד המסוגל לגבש דעות משלו את הזכות להביע דעות אלו בחופשיות בכל העניינים הנוגעים לו, ויתנו לדעותיו של הילד משקל ראוי,

בהתאם לגיל ולמידת בגרותו" אמנת האו"ם לזכויות הילד, סעיף 12 א'

ומהו אותו משקל ראוי- אותה הזכות להקשבה, להתייחסות,לשיתוף בבניית הבנות משותפות בהתאם לגילו ולמידת התפתחותו, אך האחריות הנגזרת להורים היא: להעניק לילד אהבה, בית חם ומגוון ממרחבי תרבות,התנסויות,דרכי שיח,הכוונה, ובמיוחד את הזכות לשגות והזכות להצליח.

"ויגדלו הנערים..." הכוונה ליעקוב ועשיו. ר' שמעון רפאלי משיב לתמיהה מדוע נערים שגדלו באותו בית לאותם הורים,היו כל כך שונים באופיים והתנהגותם,עד שהתפצלו לשני עמים...משום שהחינוך שניתן להם היה אחד ולכן לא היה מוצלח, מה שהתאים ליעקוב לא התאים לעשיו. ואם היו שני בנים אלו לנו,הייתי שולחת את עשיו לבי"ס לטבע ואת יעקוב לבי"ס לאמנויות או לבי"ס שיתן מענה לרוחניות שהתעסק בה. לכן כשאנו מדברים על אחריות ההורים והמורים להיות קשובים לילדים, הכוונה היא לזמן שיחות,ליצור הזדמנויות לשיחות על מרחב נושאים שילדינו מתעניינים בהם,ובאמצעותם להבין את הקול הפנימי של הילדים, לנסות להבין את דרכי המחשבה שלהם,את מה שהם לא מספרים לנו בגלוי.

בצד זכויות האדם הטבעיות לכל האנשים בעולמנו קיימים תחומי אחריות הנגזרים מהזכויות.

אחריות המבוגרים היא לחנך את הצעירים לאחריות אישית ואחריות חברתית כזו שתעצב התנהגות אנושית בה ידעו כולם לתת ולקבל זכויות אדם .

ה"אני מאמין" החינוכי של שלמה המלך מבוסס היה על החובה והמשמעת. האב חייב לחנך את בנו; הוא היודע והוא הדורש והוא הסמכות,ואולי משום כך התפלגה הממלכה, בנו רחבעם לא האזין למצוקות עמנו, לצרכים הייחודיים לאותה התקופה, ולכן בחר חלק גדול מהעם ללכת אחרי מלך אחר שהתחשב בהם ונתן להם מנת גשמיות לאלוהות. קרי, רק אם נאזין לצורכיהם של הילדים לצידנו, נשתף אותם בהחלטות,נקשיב למצוקות וניתן להם מענה רגשי כזה שיעורר אמון, רק אז יתנו בנו ילדינו אמון ויסכימו לשנות מדרכיהם. אך ראוי לזכור שבתוכנית חינוכית זו חייבים לקחת את עמדות שני ההורים בתהליך הבניית האמון ולא להקל ראש אם אחד מהם טוען הפך מהשני,הרי כך ההתנהגות הרצויה לא תהיה מצוייה.

רק אם נבין מהו היחס המקרב את הילדים להורים, ונדע כהורים לערוך "בדק בית" נתאים את הראוי להיות מצוי נוכל לדרוש: "נצור בני מצוות אביך, ואל תיטוש תורת אמך" בספר שמות נאמר מפורשות מהם תפקידי הילדים בתא המשפחתי: "כבד את אביך ואת אמך" ההלכה מסבירה מדוע יכול להיות קצר בתקשורת בין ילדים להוריהם. ההורים והמורים הם בעלי הכוח והסמכות (רמב"ם) אבל כל סמכות חייבת להיות מוגבלת מכוחה של ההלכה, ההלכה טוענת שחייב להיות איזון בין כיבוד ההורים, כיבוד מורים לבין הגבלת סמכותם. סמכות ההורים והמורים נגזרת מדרך התנהגותם אל הילדים.

מאז להיום

משחר ימי היסטוריה ילדים נולדו כחלק מההתהוות החברתית. חינוכם התמקד בצייתנות לעולם המבוגרים והם היו "עפר לרגליהם", נטולי זכויות אדם, עזרו להוריהם מגיל צעיר מאוד בפרנסת הבית. לילדים בעלי מום לא ניתנה הזכות לחיות, והתפיסה החינוכית של הספרטנים הייתה נתפסת בעינינו להתעללות בילדים. בימי הביניים הסתיימה תקופת הילדות בגיל שבע-כי אז רכשו להם הילדים שליטה בשפה. ילדי המעמד הגבוה זכו בשפה מופשטת יותר ומיומנויות של כללי התנהגות חברתיים על אף ששידרו צייתנות מוחלטת לחברת המבוגרים היו מעטים שהעזו לומר את מחשבותיהם, ואז חוו מנת בידוד חברתי ומשפחתי, אי שם במעלה ביתם.

עד לסוף ימי הביניים, לא הייתה כלל מודעות חברתית לילדים, או הייתה מעט מאד. היה צריך לחכות לתקופת הרציונליזם כדי לגלות את הילדים כמנהיגים של מחר. השפעותיה של המילה הכתובה ומאוחר יותר האמצעים הטכנולוגיים קירבו את המידע לקהלים רחבים יותר, קרי, לשכבה הסוציו אקונומית הגבוהה, בעוד בני המעמד הנמוך נשארו בבחינת בורים. המוסדות והחוקים הפרידו את הילדים מהעולם והכניסו אותם לעולם פרטי, סגור. הסגר זה של הילדים מסייע בידינו להבין מדוע לא קיימו אז זכויות ילדים **ומדוע אנו משתדלים להגן עליהם...** עם קיומם של בתי ספר, אחריות ההורים התפתחה וציפיותיהם מהילדים גברו, אך מקומם של הילדים עדיין היה בחזקת נשלטים, ללא התחשבות בצורכיהם הייחודיים או ברצונותיהם. מטרת החינוך הייתה הפיכת של הילדים למבוגרים היודעים לדחוק סקרנות אישית, המחקים התנהגותם של המבוגרים. המידע נשלט ע"י המבוגרים, והם אשר החליטו מה להעביר וכיצד להעביר את המידע. המידע הוא זה שהפריד בין המבוגרים והילדים, המידע העניק את הכוח למבוגרים, אז כהיום. השינוי המהותי במעמדם של הילדים היה עם המהפכה התעשייתית- ילדים הוכרו כאנשים צעירים בעלי זכויות אדם, כאשר אחריות החברה בכלל וההורים בפרט היא לספק להם תנאי מחיה הוגנים ורווחה רגשית כזו שתצמיח אזרחים הממלאים את חובותיהם בצד אחריותם החברתית.

יאנוש קורצ'אק טען כי לילד זכות לחיות למען היום ולא למען המחר ולהיות מה שהוא ולא מה שהמבוגרים רוצים שיהיה בעתיד.

התרבות הפטריאכלית שבאה לידי ביטוי באופייה האלים של הילדות הותיר אותותיו עד לימינו:

"אבא שלי מבטיח לי כל יום שירצח אותי"

כך כתבה ביומנה נערה שאביה חשוד כי התעלל בה, באחותה ובאמה במשך שנים; נהג להכותן ולאיים עליהן; נעצר השבוע והודה בחקירתו בחלק מהמעשים; השופט: תמונה מעוררת בעתה ... ההשקפה הנגזרת מתפישה זו היא **שרשאי גבר להכות את בתו "בהצדקה" לחינוך**, הדעה שרווחת בשנים עברו וניצניה בכתבה זו היא שהכאת ילדים על מנת להנכסם נחשבה כנורמה חברתית מקובלת ולעיתים אף רצויה. (חדשות וואלה יולי 2002). בהסתמך על חוק כבוד האדם וחירותו נקבע בבית משפט כי אסור להורים ולמורם להעניש בענישה גופנית למטרות חינוכיות. בשנתיים האחרונות קבע בית המשפט העליון שאין מקום לענישה גופנית במערכת החינוך.

מתוך: כף יד רשעה/דליה רביקוביץ

(1) קווים של עשן נטו במלוכסן

ואבא שלי הכה אותי

וכל העומדים צחקו למראה

מה שסיפרתי אמת ויציב

(2) קווים של עשן נטו במלוכסן

אבא הכה על כף ידי

הוא שאמר שהיא כף יד רשעה

מה שסיפרתי אמת ויציב

השופט ש.טימן ציין: "מעולם לא סברתי שהפעלת כוח הינה חיונית לחינוכו של ילד. הילד אינו רכוש של הוריו, ואין הם יכולים לעשות בו ככל העולה על רוחם. הורות זו עבודה במשרה מלאה. לא כל הילדים קלים, ולא כל ההורים בעלי מזג נוח. חוסר הניסיון בלהיות הורה מביא לעתים לשגיאות הנעשות בתום לב... חינוך הילד לא יוגשם על ידי מכות. החינוך על דרך ענישה גופנית, אינו חינוך. הוא פוגע בכבוד האדם, מחטיא את מטרתו, זוהי תרופה גרועה יותר מהמחלה. זהו חולי שיש להעבירו מהעולם. **ההורים הם המשענת של הילד**. התא המשפחתי אינו כלא, שבו על הילד לחיות בפחד ובאימה מפני הוריו. ענישה גופנית אינה הולמת את הנורמות בחברה דמוקרטית"

המעבר **מחברה מסורתית** - פטריאכלית המאופיינת בלמידה דרך חיקוי ועשייה לא נעשתה באמצעות בתי ספר אלא באמצעות קשרים משפחתיים שאינם מעריכים אוטונומיה אלא מחויבות משפחתית ויכולת חברתית – **לחברה מתקדמת** שהלמידה בה מתבצעת באמצעות בתי ספר כאשר הידע הוא נחלת הכלל הלמידה היא יותר מקצועית ומשתפת, כאשר מומחי הידע והסמכות אינם כבר בני משפחה. מצב זה הביא לערעור מקומם של ההורים בחיי המשפחה, ויחד עם זאת קידם בהם את ההנעה ללמוד ולהתנסות בתחומי ידע רחבים יותר, מה שהעלה את מעמדם החברתי והתרבותי וגם בבית.

תחליף לאהבת אם

מהו מקומם של הורים בתא המשפחתי? מה תפקידם? הורים מספרים שתפקידם כיום מסתכם בהיותם "כספומט". האם זכותם של ילדים לבית חם ואוהב ולהורים מקשיבים מכוונים ותומכים- היא בת תביעה בימינו?

בעידן בו הורים מפתחים קריירה מקצועית וחלקם לא נמצאים בבית עם ילדיהם רוב שעות היום, מעצבים חברות הפרסום את מכירת מוצריהם (בטלוויזיה ובאינטרנט) כתחליף לאהבת אם, כמוצא לבדידות וניכור, "מחנכים" את ילדינו שעל כל התנהגות יש לקבל פרס וסיפוק מידי, וההורים משתפי פעולה- הם נוטים "לקנות" את לב הילדים במתנות כאלה ואחרות המשדרות אכפתיות, אך נעדרות חום ביתי, חיבוק, עידוד בשעת מצוקה, האזנה והתייחסות לתהיות של ילדיהם, ובכך מאבדים ההורים את זכותם להקשיב לקול הפנימי של ילדיהם ולהבין את מה שלא נאמר על ידם, מאבדים את ההזדמנות לחנך ילדים קשובים לתחושות האישיות של כל אחד מבני הבית.

עם נגישות המידע בכלי התקשורת לילדים ולנוער, חדלו ההורים להיות מקור הידע וזו סיבה נוספת לסמכותם המתדלדלת, לו בחרו המבוגרים להיות יועצים ומכוונים את הילדים, היו רוכשים את אמונם ומקומם המכובד במשפחה .

חוקרים טוענים שמקומם של ילדים בעולמינו שפר נוכח ריבוי המסגרות החברתיות הקוראות להם להתחבר אליהם, אמצעי התקשורת נגישים יותר, מעניקים להם ידע עולם חינוך, משפיעים על התנהגותם והלכי הרוח שלהם. לאחדים הטלוויזיה היא אם הבית, על פי תוכניותיה מכוון סדר היום של הילדים שלנו, להם היא מקור השייכות ושמחת החיים, אחרים טוענים, הטלוויזיה בת זמננו היא "אם כל חטאת". הילדים "מאמצים" להם התנהגויות ותפיסות חשיבה שלא תמיד מתאימות לתרבות בית ההורים וביה"ס. הילדים "בוחרים" סגנון חיים, טקסי חברה המעניקים להם כביכול שייכות חברתית מקומית ולעיתים אשליה של קירבה ושייכות לחברה בינלאומית, בוחרים לבטוח בטקסטים מכל סוג - מילוליים או חזותיים, מוסיקליים, משודרים או מודפסים המנחים אותם לתפיסת חיים המערערת את תרבות הבית ו/או הסביבה, בכדי להשיג את המעמד הנכסף- להיות מקובלים יותר.

שני הצרכים מובילים את התנהגות ילדינו : להיות שייך ודומה והצורך להיות ייחודי ולא להיבלע בקרב החברה בה חיים, והם נעים בציר בו הם נמשכים לספק את הצורך הפנימי מחד, ומרגישים מאידך גם את הצורך האחר ולכן נעים בין סיפוקים שלהם בעיני עצמם לבין הצורך להיות שייכים ומקובלים. בשם המושג "להיות מקובל". ילדינו בוחרים להביע את דעותיהם בדרך מסוימת, להתלבש ע"פ צו אופנה מסוים ולהתנהג אחרת מהמצופה ע"י חברת המבוגרים, כך שיעוררו אצל האחרים (בין אם קבוצת הגיל אליהם משתייכים ובין אם חברת המבוגרים) תשומת לב, בין אם חיובית או שלילית, אך ישאירו אותם מקובלים בעיני הקבוצה.

יאנוש קורצ'אק כתב: "... על שום עוניו של הילד ועל-שום חסדי התלות החומרית - מתעוות יחס המבוגרים כלפי הילדים. הכל בכל מכל כל - רק אנחנו. אנחנו יודעים את הדרכים להצלחה, מוסרים הנחיות, משיאים עצות, מפתחים יתרונות, מדכאים חסרונות. מכוונים, מתקנים, מתקינים. הוא לא-כלום, אנחנו - הכל. ("זכות הילד לכבוד", יאנוש קורצ'אק 1929)

האם אנו ההורים נשלוט בשלט?...

הולדת הקרע בין תרבות ההורים לתרבות הנוער ממקדת את החשיבה בצרכים המשתנים של בית ההורים מחד והנוער מאידך. כיצד נוכל לבנות הסכמות משותפות עם ילדינו בעידן בו ההסכמות צריכות להיות משותפות בין הורים לילדים?

הצפייה בטלוויזיה היא מוקד התרבות הדומיננטית ומשמשת כיום מוקד המשפחה, ע"פ רוב המפגש היומי לכל בני הבית, מה שמחליף את השיח, ההתלבטות המשותפת, היציאה לחיק הטבע, או נסיעה לסבא וסבתא. ראוי שנקדיש מזמננו לשיחות חולין עם ילדינו.

האם ניזום צפייה משותפת בתוכניות הטלוויזיה ונשוחח איתם על בעיה שהועלתה בסרט, בתשדיר או בכתבת החדשות? האם כל פרסומת היא לגיטימית- האם כל מי שירכוש מכשיר טלפון נייד... תהיה לו תחושב ביתית חמה, חברים אמיתיים קרובים, אהבה בחייו, קירבה ושייכות לכל מי שיבחר? שוחחו עם ילדיכם על הפרסומת הזו, שאלו אותם מהי חברות אמיתית? כיצד הם מתנהגים כחברים?, על אילו ערכים הם לא יוותרו לעולם? על מה יסכימו להתפשר? האם הרגשה של בית חם ניתן לאדם באמצעות מכשיר טלפון או שהוא רק אחד מהכלים לשמור על קשר עם הבית, לאחר שנבנו בו יחסי אהבה ואמון הדדיים.

אנו ההורים חייבים ליטול את היוזמה לצפות עם הילדים, לכוון אותם, לשוחח איתם, אולי לעיתים אף להגביל אותם בשעות הצפייה למען מפגש חברים או משפחה, טיול בטבע, מפגש עם כתבי עת וספרים, פעילות אחרת משותפת עם אנשים הקרובים להם.

הורים בפעולה

בעידן עוצמת המידע הזורם מכל עבר, כאשר "בכפר הגלובלי" – הידע הוא נחלת הרבים, מתעצם תפקיד ההורים כמעצבי התנהגות ערכית.

צפו עם ילדיכם בשידורי הטלוויזיה, שוחחו עימם על מה שנצפה. עוררו שיחה סביב הרעיונות שהועלו, "גלו" להם מה היו המסרים הסמויים, דברו איתם על ההתנהגויות הלא ראויות שהתגלו, שאלו אותם כיצד הם היו מגיבים במצבים מסוימים בהם גיבורי הסרט או התשדיר התנהגו, גרו אותם לפעילות שתדחה גילויי אלימות כפי שהופיעו, הרשו להם לבקר אירועים בביתכם, וכך ירגישו חופשי יותר לערער על המסרים באמצעי התקשורת הסובבים אותם, למדו אותם לבקר תופעות חברתיות שלא ראויות בעיניכם, אמנו אותם יום-יום להיות נאמנים לדעותיהם אך גם לעיתים להתפשר עם אחרים, אל תספרו לאף אחד את סודותיהם- שמרו על זכותם לפרטיות, כך הם "יתאמנו" בשמירת הפרטיות שלכם ושל

חבריהם, ערכו איתם משחקי סימולציה על דילמות חברתיות-ערכיות המעסיקות אותם, הפנו אותם לספרים, מאמרים, כתבי עת (תלוי גיל) העוסקים באותו התחום, ציירו איתם, דאגו לערוך איתם שיח המעודד "אוורור רגשות", פעילות אחרת למען עצמם, למען הסובבים אותם, בדרך לעיצוב עמדות המעוררות חיברות ולא ישיבה פסיבית מול המרקע. דאגו לפחות לארוחה משותפת אחת של כולם כל יום, תנו גם להם אחריות באותו מפגש משפחתי – יומי, צאו עימם לטבע, למוזיאון, לסרט או לתיאטרון, ערכו ערב שירה אחת לשבוע בארוחה המשפחתית, מצאו מה מרתק את הילדים.. וצאו מהמקום שמרתק אותם אל המקום אליו אתם רוצים להגיע, חזקו את הביטחון העצמי של הילדים, עודדו אותם לשאול שאלות, לעורר ספקנות, יצרו הזדמנויות לביטוי רגשות הפחד והכעס שלהם ללא חשש מעונש או מתגובה שלילת אחרת - **הבינו, הכעסים הם תולדה של לחצים בין אם אישיים או חברתיים** - התייחסו לכעסים שלהם ולהתנהגותם בדרך שתחזק בהם התנהגות חיובית בכל עת, דאגו לגיוון, לחיזוקים, לעידוד ולתחושת השייכות והאהבה שרק אתם מסוגלים להעניק להם.

עלינו ההורים מוטלת האחריות להיות "הורים מקצוענים" מעצם התחייבותינו לעצמינו בהקמת התא משפחתי . אנשים הבוחרים להקים תא משפחתי, חייבים לקחת בחשבון לא רק קריירה אישית ומקצוע מכניס ומכבד, אלא חייב לקחת בחשבון את החינוך שהם יעניקו לילדיהם. "לכו בנים, שמעו לי יראת השם ללמדך" - החינוך בבית צריך להיות כזה שערכי אנוש יהיו מוטבעים בילדים גם כשהם יהיו מחוץ לביתם, הם יתמידו עם אותם אורחות חיים וערכים לאורך גליו.

הורות- מקצוע מיוחד במינו, לא נדרשים לו נתוני סף אקדמיים, אך נדרשים בו נתוני סף רגשיים ומוסריים, כאלה המפתחים את החירות לאחריות של כל אחד מאתנו להעניק מנות יתר של אהבה, דאגה וחום אנושי, לפתח בנו את הרצון, היכולת והשאיפה לתת את המיטב שבנו, כדי שילדינו יהיו אנשים טובים המכבדים אחרים, היודעים לתמוך בשונים ובוחרים להיות אנשים טובים.

=====

האם היד הרשעה אזהבת?

טובה בן-ארי, מפקחת ארצית לזכויות תלמידים במשרד החינוך

אזלות
חשיבה
אכולנו

אהבה / עמוס עוז	הרמב"ם	כף יד רשעה / דליה רביקוביץ
אי אפשר "לחנך לאהבה", לא לאהבת הארץ, ולא לאהבת הנוף. באהבה אפשר להדביק את הזולת. אהבה אפשר לעורר לפעמים אבל לא ביד רמה ולא בזרוע נטויה.	מיטיב לתאר את הפגיעה בזכות כל פרט בחברה בין אם צעיר, מתבגר או מבוגר: "המלבין פני חברו ברבים..אין לו חלק בעולם הבא, לפיכך אדם צריך שלא לבייש חברו ברבים, בין קטן ובין גדול, ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו" (הלכות דעת, פרק ו', ח')	1. קווים של עשן נטו במלוכסן ואבא שלי הכה אותי וכל העומדים צחקו למראה. מה שסיפרתי אמת ויציב. 2. קווים של עשן נטו במלוכסן אבא הכה על כף ידי הוא שאמר שהיא כף-יד רשעה. מה שסיפרתי אמת ויציב.

אנשי רוח מתארים חוויות אישיות בדרכים שונות. בקטעים אלה מודגש המסר כי האהבה היא העיקר, ובאמצעותה ניתן לחוות חיים אחרים.

כיצד אנו היינו מתארים את חוויות הילדות שלנו?

מה יספרו ילדינו על חוויות הילדות שלהם?

מה יזכרו תלמידינו כחוויות ההתבגרות שלהם בביה"ס?

איזה מורה יזכרו לטוב, איזו מורה יזכרו לרע ולמה?

אחד המניעים החזקים ביותר לדיון במעמד הילדים נובע מהתובנה, שאנו אמורים לשנות גישה:

מהגנה על ילדים לתהליכי חינוך למניעה בפגיעה בכבודם של אנשים צעירים אלו כנושאי זכויות אדם.

תובנה זו נובעת מהבנה שילדים הם בני אדם שווים רק צעירים יותר. יש לאהוב אותם, להאזין להם ולתת להם אפשרויות לשיחה ודיון בנושאים המטרידים אותם. יש להתחשב בדעתם, להסביר להם דברים "בגובה העיניים". יש לשאוף להיות איתם ולא מולם, לתת להם הרגשה של בני אדם רצויים ומכובדים.

כך מספרים לנו בהלכות שמת :

הלכות חינוך: "אל תגעו במשיחי - אלו תינוקות של בית רבן, ובנביאי אל תרעו - אלו תלמידי חכמים" (דברי הימים א', ט"ז, כ"ב).

נקודת המוצא לחינוך במקורות היא בחובה שלנו שלא לפגוע בו. ההנחה היא כי ילדים, שירגישו עצמם חשובים ושווים יתייחסו כך אל עצמם ואל סביבתם. כלומר, תפיסת העצמי כחשוב ושווה בעיני המבוגרים מעוררת השפעה חיובית על ההתנהגות.

איילון...

איילון שיתפנו את ילדינו בהחלטות שנוגעות לחייהם -
האם היינו משתמשים בעונשים?
אם כן.....האם באותה עוצמה?

איילון טעינו בבחירות שלנו -

האם היינו מענישים את עצמנו?
אם כן...באילו עונשים היינו בוחרים?

איילון היינו נותנים לעצמנו הזדמנות נוספת לתקן

את מעשינו -

האם נבחר להסביר, לכוון, לתת להזדמנות נוספת לילדינו אם הם יטעו?

איילון קיימנו מערכת של הסכמות הידועות מראש

לילדינו -

האם היו נמנעים העונשים המוטלים עליהם?

